

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 251. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm7428.pdf (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XXIII.

(Den 21de September.)*Mine Herrer!*

Man har i Napoleons Dage tit nok forundret sig over, at *han*, der dog ellers havde saa skuffende en Lighed med de gamle klassiske Helte, dog vanartede saa aldeles fra dem, at han knap blev 30 Aar gammel, før han opkastede sig til Diktator, og forvandlede saa snart Republikken aldeles til et Kejsersdom, og ombyttede saaledes den Borgerkrone, han ved Frihedens Forsvar havde vundet, med en Kejserskrone, han kun som Frihedens Morder og som Tyran kunde bære. – Al denne Forbavselse og alle de Bebrejdelser, man har gjort Napoleon for Vold mod den franske Frihed, er imidlertid i mine Øjne latterlig og har, saa vidt jeg kan forstaa, sin eneste Grund i den Forvexling af Skin og Virkelighed, Skygger og levende Folk, der falder alle Bogorme naturlig, og var i det attende Aarhundrede bleven baade saa rodfæstet og saa almindelig, at det nittende endnu har ondt ved at klare den fra sig.

Frihed, ægte Frihed, har der nemlig aldrig været i Frankrig, og den Forvirring og Tøjlesløshed, der kaldtes saa, var det netop en sand Heltegjerning at ophæve. En vis Fromhed, Beskedenhed og Hjærtelighed maa der altid være, hvor ikke Magten skal misbruges, og alle disse Ting havde Franskmandene jo under Revolutionen hverken vist eller 253næret, men tvært imod spottet og bekæmpet; saa havde Napoleon haft dem, da var han næppe bleven stor paa den Skueplads, og var i alt Fald bleven et Offer for de største Uslinger. Da det nu desuden, hvor man afskaffer den gamle Statsforfatning, maa være alle skikkelige Folks ønske, at faa den dygtigste og mest upartiske Regering, under hvilkensomhelst Form, den for Øjeblikket kan gives, og da nu hverken National-Forsamlingens, Konventets eller Direktoriets Regering taaler Sammenligning med Napoleons, saa skulde jeg mene, han lige saa vel fortjener Frankrigs Tak og Pris, fordi han gjorde sig til Konsul og til Kejser, som fordi han ikke blot mandelig forsvarede dets Grænser, men skaffede Franskmand i Italien og Ægypten og snart i hele Verden det højeste, der var muligt: Skin og Udseende af den "*store Nation*" eller Verdens Hovedfolk; thi at han ikke virkelig omskabte dem dertil og sig selv til en kristelig Helt og Martyr, eller at han ikke gjorde Umuligheder, det maa man dog vel tilgive ham.

Gjærne maatte vist nok baade vi og hele Verden ønsket, at Frankrig og Napoleon havde haft de allersandeste Forestillinger om Ret og Frihed: været Løver mod deres Fjender og Lam mod deres Venner; men vi har dog ikke mindste Ret til at kræve den Fuldkommenhed af vore Medmennesker, vi aabenbar selv fattes; og vi faa aldrig mindste Forstand paa store Mænd og Begivenheder, hvis vi ikke betragte dem, ligesom vi betragte de smaa omkring os, i deres rette Lys: i deres Tid og under daværende Omstændigheder.

Altsaa, *Napoleon* var en Korsikaner, født i en forskrækkelig aandløs, ugudelig og selvklog Tid, opdragen blandt det store Skuespiller-Folk og oplært til at betragte *Cæsar* og *Avgustus* som de største Mænd i Verden, deres Herskerdage som Verdens gyldne Tid; og saa vist som han nu rager højt frem over alle sine samtidige baade i Landet, der fødte, og [i] Landet, der fostrede 254ham, og det baade i Raad og Daad, saa vist var han en Høvding i sin Kreds; og da han aabenbar ikke smaalig stræbte at efterligne dem, hans Tidsalder priste som de største, men stræbte kraftig, frit og klogt at ligne og om muligt overgaa dem, ja, da Napoleon, saa vidt jeg ser, virkelig fordunklede baade *Cæsar* og *Avgust*, saa maa vi aabenbar blive ganske anderledes Kæmper og Helte, end vi er, før vi, uden at blive til Latter, kan hæve os over ham. Kun *det* Folk, der i Gjerning og Sandhed rejser sig for Menneskets og Borgerens umistelige Ret og Frihed, udvikler og hylder en Høvding, klog og kraftig som Napoleon, men tillige ædel, højmodig og hjærtelig, – kun *det* Folk har Ret til at se ned paa Frankrig og Napoleon; men netop det Folk vil klarlig indse og beskedent tilstaa, at Frankrigs og Napoleons Exempel var, efter Omstændighederne, baade til Opmuntring og Advarsel uundværligt: til Opmuntring, da de viste, hvad der endnu i vore Dage med forenede Kræfter lader sig udrette, og til Advarsel, da de ogsaa viste, at Magt alene gjør ingen lykkelig, at for Tyranni bevarer ingen Form og Statsforfatning, hvem der selv vil være fri, maa lade Næsten være det med sig, og hvem der i Længden vil fare vel, maa finde sig i Billighed, – og endelig: at der er en Haand i det skjulte, som styrer alt, saa det er ikke Klogskab, men topmaalt Daarskab, at ville sætte sig selv i Forsynets Sted: det er en Himmelstorm, der selv for de største Jætter ender med, at de styrte i Afgrunden eller smeddes til Klippen, som fordem Prometevs og nylig Napoleon paa St. Helena.

Allerede den 1ste Oktober var Napoleon kommen til sin Fødeby *Ajaccio*, hvor Kanonerne løsnedes af sig selv, da han for strygende Vind løb ind i Havnen, da en Baad, som præjede Fregatterne, var pisket ind og

havde meldt, hvem der kom. Hele Byen kom nu strax paa Benene, 255selv Øvrigheden kom ud i Baade, en Taler gjorde Helten bekendt med de sidste Aars Historie, og da Karantænefolkene ikke vilde tillade nogen at gaa om Bord, raabte alle med én Mund: "Der er ingen Karantæne for *Bonaparte*, *Frankrigs Frelser*"; meget mere maatte Napoleon strax i Land, og fulgtes i Procession til sit Fædernehus. Tropperne stod under Vaaben, men var lasede og saa godt som barbenede, og da Napoleon spurgte om Krigskassen, sagde man, det var syv Maaneder siden, der var noget i den. Da udredte Napoleon Solden. For Resten fandt han Fængslerne fulde og alle Folk i Totterne paa hinanden; han fik Fangerne løs og mæglede Fred.

I *Provence*, hvor man siden Slaget ved *Novi* idelig frygtede for et Indbrud, var Napoleon naturligvis dobbelt velkommen, og hele *Fréjus* strømmede ud paa Reden, for at se, om det ogsaa virkelig var *ham*, saa Karantæne-Anstalterne, der maatte kommet bag efter, faldt rent bort; og endnu samme Dag satte Napoleon sig paa Rullen til Paris. Det var den 9de Oktober, og den 13de var Efterretningen paa Telegraf-Vinger fløjen til Paris, lød først i Skuespilhusene, hvor den modtoges med Raabet: "Leve Republikken! Leve *Bonaparte*!" hvorpaa fulgte patriotiske Sange og mangfoldige Spørgsmaal, som ingen kunde besvare; saa med Stykkernes Opførelse var det forbi.

For at gjøre mindre Opsigt og vække mere Opmærksomhed, forandrede Napoleon sin Route, da han forlod *Lyon*, hvor han især var modtagen som en Engel, saa selv hans Kone og Brødre forfejlede ham, og han sad i sit lille Hus i *Chantereine* (nu *Seinegaden*) den 16de Oktober, før nogen vidste, han var i Paris.

[*Den 18de Brumaire*. 9de November 1799.] (*Gohier* var en Prokurator fra *Rennes*, havde været Minister i 93, var Girondist af Princip, holdt meget af et 256godt Bord, blev efter 18de *Brumaire* General-Konsul i *Amsterdam*. - *Moulins*, en af Smaageneralerne, som blev Direktør med *Gohier* 18de og 19de Juni 99, vilde 18de *Brumaire* ikke tage sin Afsked. Napoleon sagde til ham: "General! *Santerre* er jo Deres Søkendebarn." - "Nej, men han er min Ven." - "Vel, saa hils ham, at dersom han rører sig, lader jeg ham skyde." - *Moulins* blev dog siden Kommandant i *Antwerpen*, hvor han døde 1810. - *Sieyes* var kommen ind [i Direktoratet] lidt før, i *Rewbells* Sted.

Underhandlingerne i *Rastadt* [99] om Rhingrænsen af *Roberjot*, *Bonnier* og *Jean Debry*. Mens de endnu varede, udbrød Krigen baade med Østerrig og Neapel.

I *Holland* (Januar 98), i *Rom* (Februar 98) og i *Svejts* (Marts 98) var alt omdannet med franske Hænder i *Frankrigs* Lignelse til *den bataviske*, *den romerske* og *den helvetiske Republik*. - *Rapinat* i *Svejts*, og *Masséna* i *Rom*. - Alt taaltes, til man fik Tidende om *Nelsons* Sejer ved *Abukir*.

Neapel befalede Franskmændene at rømme Kirkestaten, og da det ikke skete, satte *Mack* sig i Spidsen for 40,000 Mand og holdt Indtog i *Rom* 29de November 98; men 17 Dage efter holdt *Championnet* (den lille Paddehat, født i *Valence* 1762, havde udmærket sig under *Jourdan*, død [i] December 99) sit Indtog dør og brød ind i Kongeriget; Hoffet indskibede sig hos *Nelson* 31te December, *Mack* sluttede en daarlig Stilstand 11te Januar, og da der blev Oprør i hans Lejr, flygtede han til den franske. - *Lazzaronerne* var imidlertid blevet bevæbnede, og valgte to af deres egne: *Paggio* og *Mikkel Nar* til Anførere og vilde intet høre om Vaabenstilstand. *Championnet* gik mod Neapel, Borgerne, som var bange for deres Forsvarere, forraadte *St. Elmo* til ham den 25de Januar [1800], og dermed var den Krig endt. - *Partenopæisk Republik*.

257Uden egentlig Erklæring begyndte Krigen mod Østerrig i Marts [99], da *Jourdan* gik over Rhinen ved *Basel* og nærmede sig *Donav*, men blev aldeles slaaet ved *Stockach* 25de Marts og maatte gaa tilbage over Rhinen.

I April kom *Suvarow* til Italien, og 15de Avgust faldt *Joubert* i Slaget ved *Novi* i det *Genuesiske*, hvorpaa *Moreau* trækker sig tilbage.

Den 28de April [99] var de franske Underhandlere i *Rastadt* [blevne] overfaldne ved Afrejsen af ungarske Husarer, som myrdede de to og plyndrede dem alle. - *Engellænderne* gjorde Landgang ved *Helder* i *Nordholland* den 27de Avgust under *Abercrombie*, og den hollandske Flaade i *Texelen* overgav sig.

Massénas Sejer over Russerne ved *Zürich* 25de og 26de September med *Korsakoff*.

Suvarow kom netop nu ned ad *St. Gotthard*, og tabte mer end Tredjedelen af sin Styrke, før han naade Rhinen ved *Chur*.

Den 18de Oktober sluttede Hertugen af *York* Akkord med General *Brune* om at rømme *Holland*.

I December gik *Suvarow* hjem. Født 1729 i *Finland* [af oprindelig svensk Slægt]; tog 1768 *Krakow* med Storm og blev Generalmajor; *Oczakow* og *Ismail*; 1794 tog han *Praga* med Storm, blev for Sejren i Italien Fyrst *Italinsky*, men faldt i *Unaade* for ingen Ting og døde af Græmmelse derover 18de Maj 1801.)

[18de og 19de *Brumaire*, 9de og 10de November, 1799. *Napoleon Første-Konsul*. - Afgaar til Armeen i *Svejts* 6te Maj 1800.]

(*Slaget ved Marengo* 14de Juni; ved *Hohenlinden* 3dje December.

Over det lille St. Bernhardsbjerg (6,651 Fod), mellem 258 Savoyen og Piemont, gik Hannibal; over det store (10,380 Fod), imellem Walliserlandet og Piemont, gik Bonaparte og naade Herberget (7,668 Fod) 15de Maj 1800, og i dets Kirke hviler *Desaix*, balsameret, med et Marmorminde.

Hvad der gjorde Østerrigerne trygge, var dels den Tanke, at Kanoner umulig kunde bringes over Bjærgene, og dels det stærke Bjærgslot *Bard*, mellem Aosta og Ivrea, der behersker det eneste Pas. Da Franskmændene kom her, maatte de ogsaa studse, stræbte forgjæves at tage Slottet med Storm, og maatte gjennem Landsbyen føre deres Skyts om Natten paa vel møgede Gader, men slap dog igjennem og stod ved Ivrea den 25de Maj. Den 2den Juni kom Bonaparte til Majland og oprettede Republikken. - Den franske Styrke ved Marengo 30,000, kun 2700 Ryttere. Den østerrigske 40,000, med over 7000 Ryttere.

Slaget begyndte den 14de Juni omtrent Kl. 7 om Morgenen; om Middagen Kl. 1 mente Østerrigerne at have vundet, og [den firsindstyveaarige] *Melas* selv gik til *Alessandria* for at udhvile; men Kl. 5 indtraf *Desaix* fra *Rivolta*, og et aldeles uventet Rytterangreb af den unge *Kellermann* bragte det langt overlegne Østerrigske Kavalleri aldeles i Uorden, hvorpaa Fodfolket sprængtes, og General *Zach*, som nu anførte, fangedes med henved 2000 Mand, og Kl. 10 var Franskmændene fuldelig Sejrherrer.

Melas, som havde mistet 6000 døde og saarede og 2-3000 Fanger, tabte nu Modet og sluttede et Forlig i *Alessandria*, hvorved han fik Lov til at trække sig tilbage, imod at udlevere *Genua*, *Coni*, *Turin*, *Alessandria* o.s.v.

Napoleon selv hører man under Slaget lidet eller intet til, sige Tyskerne; men han lod ogsaa saa vel høre fra sig baade før og efter, at han nok kan overlade *dem* Æren, at have været dybest indviklede i det.)